

– контроль-корекційний – контроль, аналіз і оцінювання діяльності з організації процесу формування професійної етики студентів, визначення успішності його перебігу, здійснення самоаналізу корекції діяльності, за необхідності – етичної поведінки окремих студентів;

– комунікативний – встановлення педагогічно доцільної взаємодії зі студентами в навчанні та позанавчальний час задля реалізації цілей і завдань формування професійної етики майбутнього соціального працівника;

– рефлексивно-аналітичний – аналіз результатів процесу формування професійної етики студентів, оцінка рівня якості та продуктивності забезпечення цього процесу; виявлення причини труднощів, що склалися в окресленому процесі, моніторинг помилок і можливих шляхів їх запобігання й подолання [1, с. 176–178; 2, с. 227].

Отже, викладене вище переконливо доводить, що необхідною педагогічною умовою формування професійної етики майбутніх соціальних працівників є особистість викладача, зокрема, його наукова, педагогічна кваліфікація, висока фахова компетентність (найбільш професійно-етична), мораль, толерантність, відповідальність, виважений підхід до студентів, зацікавленість у їхніх успіхах, розуміння проблем і прагнень. Адже відомо, що традиційні форми формування професійної етики переважно являють собою репродуктивні дії з виконання професійно-етичних завдань.

Література

1. Без'язичний Б. І. Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 435 с.

2. Каленський А. А. Розвиток професійно-педагогічної етики у майбутніх викладачів спеціальних дисциплін : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2016. 424 с.

Роксоляна Зозуляк-Случик

*канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи*

Марія Годорак

*магістрантка I курсу спеціальності «Соціальна робота»
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ ЯК ФАКТОРА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Соціалізація – складний процес соціального розвитку особистості, який передбачає поступове входження й орієнтування в існуючій у суспільстві системі соціальних ролей, формування самосвідомості, становлення соціальної ідентичності особистості [4, с. 87].

Дослідження дитячої субкультури як важливого чинника соціалізації привертає увагу до зіставлення понять у моделі відносин «культура та особистість» оскільки саме на цій основі можна усвідомити сутність процесу входження дитини у світ культури. Ідеться про такі поняття, як «соціальне наслідування», «інкультурація», «культурна трансмісія».

Науковці підкреслюють важливе значення дитячої субкультури для повноцінного психічного розвитку дитини, зокрема, тому, що вона надає їй особливий психологічний простір, у якому дитина набуває «соціальної компетентності» в групі рівних. Дитяча субкультура охороняє від несприятливих впливів дорослої культури, вона ж надає дитині експериментальний майданчик для випробування себе, уточнення меж своїх можливостей, задає «зону варіативного розвитку». За твердженням науковців, ігнорування проблем дитячої субкультури, що в сучасному суспільстві виявляється у втраті фізичного простору ігор і дитячого побуту, групової взаємодії й спілкування, можливості реалізації дітьми свого групового життя, передачі всього багатства форм дитячої субкультури, може призвести до зростання дитячих неврозів, психічних захворювань і криміналізації дитячого життя [1, с. 56].

Ми розглядаємо дитячу субкультуру як базисну надбудову дитячого співтовариства, як складне багатоаспектне утворення, що значною мірою зумовлює зміст, форми, види й типи взаємин, соціальні рухи, соціальні уявлення, життєві цінності в дитячому середовищі. З одного боку, дитяча субкультура репрезентує й трансформує кожному новому поколінню дітей соціально-культурні здобутки нації та людства в цілому (фольклор, гумор, мову, естетичні та релігійні уявлення, моральні норми тощо), з іншого – в дитячій субкультурі відбивається все, що створюється самою спільнотою дітей у кожній конкретно історичній ситуації (мова, мода, іграшки, ігри, гумор, дитячий «правовий» кодекс тощо). Як базова культура дитячого співтовариства дитяча субкультура є осередком для розвитку особистості, тобто її поле насичене всім необхідним для цього процесу.

Кожна дитина збагачує загальний простір дитячої субкультури особистісними здобутками, настановами, принципами, традиціями, які вона виносить із своєї сім'ї. Дитяче співтовариство – спільнота індивідів, об'єднаних загальними інтересами, віковими можливостями та природними особливостями, численними атрибутами матеріального й духовного життя, різними видами спільної значимої діяльності.

Важливим фактором соціального зростання дитини є гармонійні відносини в системах «дитина – дитина», «дитина – діти» в дитячій субкультурі. Діти відчувають потребу в розвитку багатопланових зв'язків між собою, в організації особливих соціальних структур, що несуть певне навантаження в дитячому соціумі; це найяскравіше виявляється, починаючи з молодшого шкільного віку – періоду активного формування самосвідомості зростаючої особистості як члену соціуму. Якщо родина й дорослі взагалі визначають «зону найближчого розвитку дитини», готуючи її до освоєння соціальних норм, цінностей і стереотипів певної культури (наприклад,

соціально-економічних цінностей, релігійної приналежності тощо), то дитяче співтовариство, особливо дитяча субкультура, обумовлює зону варіативного розвитку, задаючи одночасне існування і «переклик» різних культур, інших логік. У такий спосіб забезпечується готовність дитини до розв'язання завдань у непередбачених обставинах. До того ж зона варіативного розвитку створюється групою однолітків у процесі ігрової взаємодії, що передбачає спілкування, стосунки, взаємодію [3].

Якщо в загальному полі дитячої субкультури дорослі й діти не тільки узгоджують свої інтерпретації, але й досягають розуміння, то виникають сприятливі умови для конструктивних відносин – спільної діяльності, у якій два суб'єкти (дорослий та дитина) виступають як рівні. Переваги саме таких взаємин ми відчули в процесі організації спільних проєктів, у яких брали участь діти, батьки й учителі. Найвагомішою формою взаємодії в просторі дитячої субкультури є спілкування. На базі комунікації як двостороннього зв'язку виникає природна ситуація спілкування як форма комунікативних відносин двох суб'єктів, коли кожний з них розуміє іншого через себе й себе через іншого, за допомогою повного використання прямого та зворотного зв'язку. Спілкування не обов'язково відбувається у вербальних формах; воно здійснюється і в спільній практичній діяльності, наприклад, в ігровій чи навчальній [2, с. 25].

Відтак, для повноцінного розвитку дитині потрібен реальний освітній, простір – розвивальне середовище, яке повинне задовольняти її прагнення рухатися, грати, досліджувати довкілля, активно проявляти себе, спілкуватися та взаємодіяти з однолітками.

На сучасному етапі ми маємо дещо іншу картину розвитку соціокультурної ситуації в суспільстві та становленні особистості молодшого школяра в ньому. Істотні, на жаль, не в усьому позитивні зміни щодо культурних та ціннісних традицій у дорослому суспільстві не могли не вплинути на зміст дитячої субкультури.

Отже, названі ознаки засвідчили, що під впливом причин соціального, економічного й психологічного характеру відбувається деформація змісту дитячої субкультури: збідніння репертуару дитячого фольклору, втрата усних текстів, а часом і зникнення колективних ігор тощо, що у свою чергу зумовлює процес соціалізації молодшого школяра. Вважаємо за необхідне розглянути це питання детальніше.

Література

1. Богуш А. М. Парадигма «дитинство» в сучасній педагогіці. *Наука і практика*. 2018. № 1. С. 50 – 57.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь. Москва : Лабиринт, 2016. 352 с.
3. Выготский Л. С. Вопросы детской (возрастной) психологии. Собр. соч. : В 6 т. Т. 4. Москва, 2003. 250 с.
4. Українська та зарубіжна культура : навч. посіб. / М. М. Закович, І. А. Зязюн та ін. Київ : Знання, КОО, 2018. 622 с.